

Сәкен Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университетінің Ғылым жаршысы: пәнаралық = Вестник науки Казахского агротехнического исследовательского университета имени Сакена Сейфуллина: междисциплинарный. – Астана: С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті, 2025. -№ 2/1 (126). - P.100-113. - ISSN 2710-3757, ISSN 2079-939X

doi.org/ 10.51452/kazatu.2025.2/1(126).1970

ӘОЖ 631.147(045).006.1

Исследовательская статья

Органикалық өнімнің өндірісі мен айналымы саласындағы стандарттардың ғылыми-техникалық деңгейін талдау

Булашев Б.К. , Ибжанова А.А. , Муратов А.А.

Қазақстан органикалық өндірушілер одағы, Астана, Қазақстан

Автор-корреспондент: Ибжанова А.А.: ibzhanova83@mail.ru

Бірлескен авторлар: (1: БК) berdibek_aruzhan@mail.ru; (2: АА) askar.muratov.55@mail.ru

Қабылданған күні: 26-05-2025 **Қабылданды:** 23-06-2025 **Жарияланды:** 05-07-2025

Түйін

Алғышарттар мен мақсат. Мақалада органикалық өнімдерді өндіру, сертификаттау және айналым процестерін реттейтін Қазақстан Республикасының ұлттық және мемлекетаралық стандарттарының ғылыми-техникалық деңгейіне жан-жақты талдау ұсынылған. Терминологиялық дәлдік және пайдаланылатын ұғымдардың заңдарды, заңға тәуелді актілерді және техникалық регламенттерді қоса алғанда, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкестігі мәселелеріне ерекше назар аударылды. Нормативтік-құқықтық құжаттарға сілтемелердің дұрыстығына, олардың өзектілігі мен құқықтық негізділігіне егжей-тегжейлі тексеру жүргізілді. Сондай-ақ ұлттық және мемлекетаралық стандарттардың халықаралық және өңірлік нормалармен үйлесу дәрежесі зерттелді.

Материалдар мен әдістер. Зерттеу материалдары ретінде Қазақстан Республикасының қолданыстағы ұлттық стандарттары, мемлекетаралық стандарттар (ГОСТ), органикалық өндіріс саласындағы халықаралық және өңірлік нормативтік құжаттар пайдаланылды. Талдау салыстырмалы-құқықтық және құрылымдық-мазмұндық тәсілдер негізінде жүргізілді. Нормативтік-құқықтық талдау, терминологияны сараптамалық бағалау, логикалық-семантикалық салыстыру және халықаралық стандарттау және сертификаттау жүйелерінің талаптарына сәйкестігін талдау әдістері қолданылды.

Нәтижелер. Жүргізілген талдау нәтижесінде терминологиялық және мазмұндық сәйкессіздіктер, жойылған нормативтік актілерге ескірген сілтемелер, сондай-ақ халықаралық стандарттармен сәйкес келмеу анықталды. Авторлар стандарттардың өзектілігін арттыруға, нормативтік үйлесімділікті жақсартуға және Қазақстан Республикасында органикалық сектордың тұрақты дамуын қамтамасыз етуге бағытталған өзектендіру бойынша нақты ұсынымдар ұсынды.

Қорытынды. Жүргізілген зерттеу қолданыстағы стандарттардағы бірқатар сәйкессіздіктер мен кемшіліктерді, соның ішінде ескірген тұжырымдарды, анықтамалық базадағы кемшіліктерді және халықаралық тәжірибелерден ауытқуларды анықтауға мүмкіндік берді. Бұл нормативтік құжаттаманы тұрақты даму мен халықаралық сауданың қазіргі заманғы талаптарына сәйкес келтіру мақсатында оны қайта қарау және өзектендіру қажеттігін көрсетеді. Ұсынылған ұсыныстар органикалық ауыл шаруашылығы саласындағы стандарттау жүйесін одан әрі жаңғыртуға және нарықтың ішкі және сыртқы қатысушыларының сенімін арттыруға негіз бола алады.

Кілт сөздер: органикалық өнімдер; өндіріс; айналым; стандарттар; нормативтік құжаттар; заңнама.

Кіріспе

Соңғы үш онжылдықта АҚШ, Канада және Еуропа мемлекеттері сияқты елдерде әзірленген нормативтік-құқықтық база органикалық өнімдердің заманауи әлемдік нарығын қалыптастыруға ықпал етті. 2024 жылдың аяғындағы мәліметтерге сәйкес, органикалық әдіспен өңделген жер көлемі 99,5 млн га жетті, бұл әлемдегі жалпы ауылшаруашылық алқаптарының шамамен 2,15% құрайды. Жаһандық органикалық азық-түлік нарығы шамамен 210 млрд еуроға бағаланды, ең ірі нарықтар АҚШ (100,5 млрд еуро), Германия (15,9 млрд еуро) және Қытай (12,3 млрд еуро). 2024 жылғы жағдай бойынша органикалық өндіріспен айналысатын 188 елдің едәуір бөлігі осы салада өз заңдары мен стандарттарына ие. Бұл деректер органикалық ауыл шаруашылығының жаһандық деңгейде үздіксіз өсуі мен маңыздылығын және осы секторды қолдау үшін нормативтік құқықтық актілерді одан әрі дамыту және үйлестіру қажеттілігін көрсетеді [1-4].

Органикалық тамақ өнімдері техникалық реттеудің күрделі объектісі болып табылады. Ол бір жағынан дайын тамақ өнімдеріне және оны өндіру процестеріне қойылатын талаптарды, екінші жағынан органикалық ауыл шаруашылығы принциптерін біріктіреді. Органикалық өнім және оны өндіру ерекшеліктері бөлігінде Қазақстан нормативтік құжаттарды қалыптастырудың бастапқы кезеңінде тұр, ал АҚШ пен ЕО (бұдан әрі - Еуропалық одақ) елдері бұл мәселелермен 20 жылдан астам айналысып келеді [5]. Алайда, органикалық ауыл шаруашылығын дамыту және тиісті өнім өндіру Қазақстанда жақсы перспективаларға ие. Органикалық өндірістің өсу қарқыны жоғары елдердің тәжірибесі органикалық азық-түлік секторын табысты қалыптастырудың негізгі сәттері құқықтық базаны қалыптастыру және мемлекеттік реттеу мен бақылауды дамыту болып табылатынын көрсетті. 2024 жылы қабылданған заңға сәйкес органикалық өнім - бұл ауыл шаруашылығы өнімі, жабайы өсімдіктерден алынатын өнім, ауыл шаруашылығы өсімдіктерінің тұқымдары, ашытқылар мен саңырауқұлақтар, оларды қайта өңдеу өнімдері, оның ішінде Қазақстан Республикасының «Органикалық өнім өндірісі және айналымы туралы» 2024 жылғы 10 маусымдағы № 89-VIII ҚРЗ заңының талаптарына сәйкес келетін тамақ өнімдері [6]. Заң табиғи ресурстарды сақтау мен ұтымды пайдалануға, дұрыс тамақтануды қолдауға және органикалық өнімдер нарығын дамытуға бағытталған органикалық өнімдерді өндіру мен айналымның құқықтық, экономикалық, әлеуметтік және ұйымдастырушылық принциптерін белгілейді.

Органикалық ауыл шаруашылығы - бұл топырақтың жағдайын сақтауға, экологиялық процестерді, тірі организмдердің әртүрлілігін және қоректік заттардың табиғи айналымын сақтауға бағытталған, агрохимикаттарды пайдалануды болдырмайтын өндіріс жүйесі. Қазақстан Республикасында мұндай өнімнің органикалық өндірісі мен айналымы саласындағы қызмет заңдармен, заңға тәуелді актілермен, сондай-ақ ұлттық және халықаралық стандарттарды қоса алғанда, нормативтік-құқықтық құжаттар кешенімен реттеледі. Кеден одағының техникалық регламенттері мен IFOAM, Codex Alimentarius және ISO [7-8] стандарттары сияқты халықаралық құжаттардың да маңызы зор.

Органикалық өндіріс саласындағы нормативтік-құқықтық базаны және стандарттауды жетілдіру Қазақстанда осы саланы дамытуда маңызды рөл атқарады. «Органикалық өнім өндірісі және айналымы туралы» Қазақстан Республикасының жаңа заңының қабылдануына байланысты қолданыстағы стандарттарды олардың заңнамаға, халықаралық талаптар мен практикаларға сәйкестігіне талдау қажеттілігі өзекті болып отыр. Мониторинг шеңберінде стандарттардың ғылыми-техникалық деңгейіне олардың терминологиялық дәлдігін, құқықтық сәйкестігін және халықаралық нормалармен үйлесу дәрежесін ескере отырып талдау жүргізілді.

Материалдар мен әдістер

Органикалық өнім саласындағы стандарттау жөніндегі құжаттардың мониторингі Қазақстан Республикасының стандарттау саласындағы қолданыстағы заңнамасына, оның ішінде Қазақстан Республикасының «Стандарттау туралы» 2018 жылғы 5 қазандағы №183-VI ҚРЗ Заңына және ҚР СТ 1.62-2019 «Стандарттау саласындағы мониторинг жүргізу тәртібі» сәйкес жүргізіледі [9-10]. Бұл процесс органикалық өнімнің өндірісі мен айналымын реттейтін стандарттарды кешенді бағалауға, сондай-ақ нормативтік базаны түзетуді және жетілдіруді талап ететін мәселелік аспектілерді анықтауға бағытталған. Мониторингтің негізгі міндеттері:

- стандарттардың қолданылуын анықтау, бұл олардың іс жүзінде қаншалықты кең қолданылатындығын және оларды жүзеге асыруда қандай кедергілер бар екенін анықтауға мүмкіндік береді.

- заңнамадағы өзгерістерді, халықаралық талаптарды және органикалық өндірістегі заманауи үрдістерді ескере отырып, стандарттардың өзектілігін тексеру.

Мониторинг келесі аспектілерді қамтиды:

1) органикалық өндіріс саласындағы заманауи ғылыми жетістіктер мен озық технологияларға сәйкестікті қоса алғанда, стандарттардың ғылыми-техникалық деңгейін талдау.

2) стандарттар талаптарының Қазақстан Республикасы мен Еуразиялық Экономикалық Одақ (КО/ЕАЭО) елдерінің аумағында өнім өндірісі мен айналымын реттейтін қолданыстағы техникалық регламенттерге сәйкестігін бағалау.

3) экономиканың түрлі салаларының стандарттармен қамтамасыз етілуін зерделеу, соның ішінде:

- нормативтік құқықтық актілерде және өзге де реттеуші құжаттарда стандарттарға сілтемелерді пайдалану;

- ұлттық стандарттау жүйесі (ФСЖ) субъектілері арасында стандарттарға сұраныс;

- стандарттарды нормативтік техникалық құжаттардың бірыңғай мемлекеттік қоры (НТҚБМК) арқылы тарату;

- органикалық өнім өндірісін сертификаттау процесінде стандарттарды қолдану;

- ұлттық стандарттар әзірленген халықаралық, өңірлік және шетелдік стандарттардың мәртебесін айқындау, олардың негізінде ұлттық стандарттар әзірленеді.

Нәтижелер және талқылау

Органикалық өнімнің өндірісі мен айналымы саласындағы стандарттау жөніндегі құжаттарға жүргізілген талдау, қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының Ұлттық стандарттау жүйесінде әртүрлі деңгейдегі бес стандарт қолданылатынын көрсетті, олар:

- ҚР СТ 3455-2023 «Органикалық өнім өндірісі. Терминдер мен анықтамалар» [11];

- ҚР СТ 3110-2023 «Сәйкестікті бағалау. Сәйкестікті растау жөніндегі органдарға қойылатын талаптар. Органикалық өнім өндірісі» [12];

- ҚР СТ 3111-2023 «Органикалық өнім. Өндіру, қайта өңдеу, таңбалау және өткізу процесіне қойылатын талаптар» [13];

- ҚР СТ 3942-2023 «Органикалық өнім. Органикалық өнім өндірісі және айналымы» [14];

- ГОСТ 33980-2016 «Органикалық өндіріс өнімдері. Өндіру, қайта өңдеу, таңбалау және өткізу ережелері» [15].

Мониторинг барысында органикалық өнімнің өндірісі мен айналымы саласындағы стандарттарды қолдану туралы деректер жиналды және талданды (1-кесте), сондай-ақ олардың ғылыми-техникалық деңгейіне талдау жүргізілді (2-кесте).

1-кесте – Органикалық өнімнің өндірісі мен айналымы саласындағы стандарттарды талдау

№	Стандарт	Белгіленген талаптардың өзектілігі	Сертификаттау	Нормативтік құқықтық актіде атап өтілуі	Сұраныс	Қолжетімділік	Стандартты қолданатын ұйымдар	Халықаралық аналогтар
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	ҚР СТ 3455-2023 «Органикалық өнім өндірісі. Терминдер мен анықтамалар»	Терминология ҚР заңнамасына сәйкес келмейді	-	НҚА айтылмаған	Сұраныс жоқ	Ақылы (НТҚБМК)	-	Алиментариус кодексі (GL 32-1999), IFOAM, EC Регламенті 2018/848
2	ҚР СТ 3110-2023 «Сәйкестікті бағалау. Сәйкестікті растау жөніндегі органдарға қойылатын талаптар. Органикалық өнім өндірісі»	Стандарт әзірленген нормативтік актілер өзектілігін жоғалтты	Ерікті сертификаттау	ҚР Экологиялық кодексінде, «Органикалық өнім өндірісі және айналымы туралы» ҚРЗ, ҚР АШМ №230 бұйрығын да жазылған	Сұраныс бар	Ақылы (НТҚБМК)	ТОО «QAZAQ BIO CONTROL»	IFOAM (2014), EC Регламенті 2018/848
3	ҚР СТ 3111-2023 «Органикалық өнім. Өндіру, қайта өңдеу, таңбалау және өткізу процесіне қойылатын талаптар»	Отандық өндірушілердің мүдделерін ескермейді, халықаралық стандарттарға сәйкес келмейді	Ерікті сертификаттау	ҚР Экологиялық кодексінде, «Органикалық өнім өндірісі және айналымы туралы» ҚРЗ, ҚР АШМ №230 бұйрығын да жазылған	Сұраныс бар	Ақылы (НТҚБМК)	ТОО «QAZAQ BIO CONTROL»	IFOAM, Алиментариус Кодексі (GL 32-1999, rev. 2013)
4	ҚР СТ 3942-2023 «Органикалық өнім. Органикалық өнім өндірісі және айналымы»	Терминология ҚР заңнама сына сәйкес келмейді, іске асыру тетіктері жоқ	Ерікті сертификаттау	ҚР Экологиялық кодексінде, «Органикалық өнім өндірісі және айналымы туралы» ҚРЗ, ҚР АШМ №230 бұйрығын да жазылған	Сұраныс бар	Ақылы (НТҚБМК)	ТОО «QAZAQ BIO CONTROL»	Регламент EC 2018/848
5	ГОСТ 33980-2016 «Органикалық өндіріс өнімдері. Өндіру, қайта өңдеу, таңбалау және өткізу ережелері»	IFOAM кезінде COROS ескертулерін ескереді, өзекті	Ерікті сертификаттау	«Органикалық өнім туралы» РФ ФЗ №280-ФЗ жазылған	ҚР-да сұранысқа ие емес	Интернетте ашық қол жетімділік	Ресейде 8 ООЖ	SAC/GL 32-1999 (Алиментариус Кодексі)

1-кестеде келтірілген деректерді талдау зерттелген стандарттардың талаптары қазіргі уақытта саланың өзекті қажеттіліктеріне сәйкес келмейтінін көрсетеді. Атап айтқанда, ҚР СТ 3111 отандық органикалық өнім өндірушілердің заңды мүдделерін ескермейді, сондай-ақ органикалық өндірісті жүргізудің халықаралық және өңірлік тәжірибелеріне жауап бермейді. Бұдан басқа, осы стандарт әзірленген нормативтік-құқықтық актілердің (НҚА) нормалары қазіргі уақытта қайта қаралуда, бұл тиісті өзгерістер енгізуді және олардың мазмұнын өзектендіру үшін стандарттардың жаңа редакцияларын әзірлеуді талап етеді. Сондай-ақ, талдау нәтижелері стандарттар нормативтік техникалық құжаттардың бірыңғай мемлекеттік қоры (EGFNTD) арқылы ақылы негізінде таратылатындығын көрсетеді, бұл оларды кеңінен қолдануға қосымша кедергілер тудыруы мүмкін. Стандарттарға қол жеткізу оларды жүзеге асыруда маңызды рөл атқарады және ақылы тарату бұл құжаттарды, әсіресе органикалық өндіріске қызығушылық танытатын шағын және орта бизнес арасында пайдалануды шектеуі мүмкін.

Мониторинг барысында Қазақстан Республикасында қазіргі уақытта органикалық өнім өндірісінің сәйкестігін растау жөніндегі бір ғана аккредиттелген орган – «QAZAQ BIO CONTROL» ЖШС жұмыс істейтіні анықталды. Бұл осы саладағы сәйкестікті растау жүйесінің институционалдық дамуының төмен деңгейін көрсетеді, бұл ұлттық деңгейде органикалық стандарттарды енгізуді қиындатуы және өндірушілердің қажетті сертификаттауды алу мүмкіндігін шектеуі мүмкін.

Бұдан басқа, стандарттарды қолдану көрсеткішін көрсететін кесте бағанында осы саладағы сәйкестікті растау процесі органикалық өнімнің өндірісі мен айналымын реттейтін Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес ерікті сертификаттау нысанында ғана жүзеге асырылады. Бұл қолданыстағы техникалық регламенттерде (ТР) органикалық өнімнің өндірісі мен айналымына қатысты мәселелер реттелмегенін көрсетеді.

Осылайша, жүргізілген мониторинг Қазақстандағы органикалық өнімді стандарттау жүйесіндегі бірқатар мәселелік аспектілерді анықтады. Олардың негізгілері: бірқатар стандарттардың өзектілігі, олардың шектеулі қолжетімділігі, сәйкестікті растау жүйесін институционалдық қамтамасыз етудің жеткіліксіздігі, сондай-ақ техникалық регламенттер шеңберінде заңнамалық реттеудің болмауы болып табылады. Бұл факторлар нормативтік базаны жетілдіру, қолданыстағы стандарттарды қайта қарау және елдегі органикалық өндірісті тиімді дамыту үшін институционалдық инфрақұрылымды кеңейту бойынша одан әрі жұмысты талап етеді.

Қазақстан Республикасының органикалық өнімдерін өндіру және айналымы саласындағы стандарттардың ғылыми-техникалық деңгейін талдау олардың терминологиясына, сілтемелердің өзектілігіне және халықаралық және өңірлік нормативтік құжаттармен үйлестіру дәрежесіне байланысты бірқатар сәйкессіздіктер мен мәселелерді анықтады. Негізгі мәселелердің бірі стандарттар терминологиясының зерттелетін стандарттардың көпшілігі бекітілгеннен кейін 2024 жылғы 10 маусымда қабылданған «Органикалық өнім өндірісі және айналымы туралы» ҚР Заңының ережелеріне сәйкес келмеуі болып табылады. Бұл қолданылған ұғымдарда айтарлықтай сәйкессіздіктерге әкелді, бұл құқықтық белгісіздік тудырады және оларды іс жүзінде қолдануды қиындатады. Талдаудың тағы бір маңызды аспектісі – ұлттық стандарттардың халықаралық және аймақтық стандарттармен үйлесімділігі. Кейбір стандарттар Еуропадағы органикалық өндірістің негізгі нормативтік актісі болып табылатын ЕО 2018/848 Ережесіне сәйкес келсе де, тұтастай алғанда үйлестіру деңгейі орташа немесе төмен болып қала береді. Бұл сертификаттауды өзара тану және Қазақстаннан органикалық өнімдерді экспорттау мәселелеріне әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, нормативтік құқықтық актілер мен стандарттарға сілтемелердің өзектілігі туралы мәселе пайдаланылған сілтемелердің ағымдағы ұлттық заңнамаға сәйкестігіне қарамастан, бірқатар стандарттар қабылданғаннан кейін орын алған құқықтық базадағы өзгерістер оларды жаңартуды талап етуі мүмкін екенін көрсетті.

2-кесте – Органикалық өнімнің өндірісі мен айналымы саласындағы стандарттардың ғылыми-техникалық деңгейін талдау

Стандарттың белгіленуі және атауы	Терминологияның Қазақстан Республикасының қолданыстағы салалық заңнамасына сәйкестігі	НҚА, техникалық регламенттер мен стандарттарға қолданыла-тын сілтемелердің өзектілігі	Халықаралық, өңірлік және мемлекетаралық стандарттармен, сондай-ақ шет мемлекеттердің стандарттарымен үйлестіру дәрежесі	Қорытындылар мен ұсыныстар
1	2	3	4	5
ҚР СТ 3455-2023 «Органикалық өнім өндірісі. Терминдер мен анықтамалар»	Тұжырымдамалық аппарат қолданыстағы заңнамаға сәйкес келмейді	ұлттық стандарттарға сілтемелер өзекті	ГОСТ Р 56104-2014 стандартымен үйлесімділік-төмен, халықаралық стандарттармен және ЕО 2018/848 Регламентімен үйлесімділік-жоғары	01.07.2024 жылы қолданысқа енгізілді. 2025 жылға арналған ұлттық стандарттау бағдарламасы (ҰСБ) аясында жаңа нұсқаны әзірлеу жоспарланбаған, бірақ болашақта түзету қажет. Құқықтық белгісіздікті жою үшін стандарттың терминологиясын қайта қарап, оны заңнамаға сәйкес келтіру қажет.
ҚР СТ 3110-2023 «Сәйкестікті бағалау. Сәйкестікті растау жөніндегі органдарға қойылатын талаптар. Органикалық өнім өндірісі»	тұжырымдамалық аппарат қолданыстағы заңнамаға сәйкес келмейді	НҚА мен ұлттық стандарттарға сілтемелер өзекті	халықаралық, өңірлік стандарттармен, ЕО 2018/848 регламентімен және шет мемлекеттердің стандарттарымен үйлесімділік-төмен	01.07.2024 жылы қолданысқа енгізілді. 2025 жылға арналған ҰСБ шеңберінде қайта қарау көзделмеген, бірақ болашақта халықаралық нормаларды ескере отырып, стандарт талаптарын өзектендіру қажет.
ҚР СТ 3111-2023 «Органикалық өнім. Өндіру, қайта өңдеу, таңбалау және өткізу процесіне қойылатын талаптар»	тұжырымдамалық аппарат қолданыстағы заңнамаға сәйкес келмейді	НҚА мен ұлттық стандарттарға сілтемелер өзекті	халықаралық, өңірлік стандарттармен, ЕО 2018/848 регламентімен және шет мемлекеттердің стандарттарымен үйлесімділік – орташа	01.07.2024 жылы қолданысқа енгізілді. Өзгерген заңнамаға сәйкес талаптарды өзектендіру талап етіледі.
ҚР СТ 3942-2023 «Органикалық өнім. Органикалық өнім өндірісі және айналымы»	тұжырымдамалық аппарат қолданыстағы заңнамаға сәйкес келмейді	НҚА мен ұлттық стандарттарға сілтемелер өзекті	халықаралық, өңірлік стандарттармен, ЕО 2018/848 регламентімен және шет мемлекеттердің стандарттарымен үйлесімділік-жоғары	01.07.2024 жылдан бастап қолданысқа енгізілді, бірақ 2025 жылы қайта қарау жоспарланбаған. Тұжырымдамалық аппарат пен талаптар 2024 жылы қабылданған Заңды ескере отырып, өзектендіруді талап етеді.
ГОСТ 33980-2016 «Органикалық өндіріс өнімдері. Өндіру, қайта өңдеу, таңбалау және өткізу ережелері»	тұжырымдамалық аппарат қолданыстағы заңнамаға сәйкес келмейді	ТР сілтемелер өзекті	халықаралық, өңірлік стандарттармен, шет мемлекеттердің стандарттарымен үйлесімділік – орташа, ЕО 2018/848 Регламентімен-төмен	стандарт IFOAM жанындағы COROS комиссиясымен келісілді, бұл оның халықаралық танылуын растайды. Экспорттық шектеулерді болдырмау үшін күкірт диоксиді нормаларын қайта қарау қажет.

Органикалық өнімнің өндірісі мен айналымы саласындағы стандарттардың ғылыми-техникалық деңгейін талдау нәтижелері органикалық өнімнің өндірісі мен айналымы саласындағы қолданыстағы стандарттардағы бірнеше сәйкессіздіктер мен әлсіз жақтарды көрсетті. Мысалы, ҚР СТ 3455-2023 «Органикалық өнім өндірісі. Терминдер мен анықтамалар» Қазақстан Республикасының осы саладағы қолданыстағы заңнамасына сәйкес келмейді. Бұл стандарт 2023 жылдың қарашасында бекітілгенімен түсіндіріледі, ал «Органикалық өнім өндірісі және айналымы туралы» ҚР Заңы 2024 жылдың 10 маусымында ғана қабылданды. Нәтижесінде 36 анықтамадан тұратын терминология заңнаманың жаңа талаптарына толық сәйкес келмейді. Атап айтқанда, 9 термин жаңа заңға сәйкес келу үшін қайта қарауды және бейімделуді талап етеді. Кейбір терминдер оның органикалық өндірісті сертификаттау үшін қолданылуындағы олқылықтарды көрсетеді, мысалы «транзакция сертификаты» стандартта жоқ, бірақ ол жеткізілім тізбегінің барлық кезеңдерінде өнімнің заңдылығы мен шығу тегін растайтын органикалық өнімді сертификаттау үшін қажет. Бұл термин жаңа сертификаттау талаптарына сәйкес қосылуы немесе бейімделуі керек, ал «органикалық өнім» термині химиялық тыңайтқыштар мен пестицидтерді қолданбай экологиялық және аграрлық стандарттарға сәйкес келетін өнімдерді дәл көрсету үшін жаңа заңның заңнамалық талаптарына сәйкес келуі керек. Талдау барысында ҚР СТ 3455-2023 халықаралық стандарттармен, оның ішінде ЕО 2018/848 Регламентімен жеткіліксіз үйлестірілгені анықталды. Ресейлік ГОСТ Р 56104-2014 үйлесімділігі де төмен деп бағаланады. Бұл халықаралық тәжірибеге сәйкестікті арттыру үшін тұжырымдамалық аппаратты қайта қарау және нақтылау қажеттілігін растайды.

Сондай-ақ, ҚР СТ 3110-2023 «Сәйкестікті бағалау. Сәйкестікті растау жөніндегі органдарға қойылатын талаптар. Органикалық өнім өндірісі» оның өңірлік және халықаралық стандарттармен жеткіліксіз үйлесімділігін анықтады. Атап айтқанда, ЕО 2018/848 регламентімен және басқа елдердің стандарттарымен үйлесімділік деңгейі төмен деп бағаланады. Бұл стандарттың маңызды кемшіліктерінің бірі – органикалық өнім өндірісін топтық сертификаттау шеңберінде ішкі бақылау жүйесіне қойылатын талаптардың болмауы. Бұл оны топтық сертификаттау шеңберінде жұмыс істейтін және ішкі бақылау үшін нақты ережелерді қажет ететін ұйымдар үшін қолдануды шектейді.

ҚР СТ 3111-2023 «Органикалық өнім. Өндіру, қайта өңдеу, таңбалау және өткізу процесіне қойылатын талаптар», сондай-ақ, Қазақстан Республикасының органикалық өндіріс саласындағы заңнамасына белгілі бір сәйкессіздіктерді көрсетті. Атап айтқанда, стандарттың атауы қолданыстағы нормативтерге толық сәйкес келмейді, өйткені ҚР заңнамасы шеңберінде органикалық өнім өндіру процесі қайта өңдеу мәселелерін, сондай-ақ «іске асыру» терминін атап өтуді қамтуы тиіс, бұл өз кезегінде стандарттағы осы мәселелердің нақты реттелуіне сәйкес келмейді. Бұдан басқа, стандарт ҚР Ауыл шаруашылығы министрінің 2015 жылғы 14 сәуірдегі № 3-3/332 бұйрығы сияқты ескірген нормативтік актілерге сілтеме жасайды, бұл мал басы мен жайылымның тығыздығын түсіндіруде шатасуға әкеледі. Жайылымдарға жүктеме нормаларын реттеудегі бұл олқылық органикалық өнім өндірушілер мен сертификаттаумен айналысатын органдар үшін заңды түсініксіздікті тудырады. Бұдан басқа, ҚР СТ 3111-2023 стандартты топтық сертификаттау кезінде ішкі бақылау жүйесі шеңберінде қарапайым серіктестіктің қызметін үйлестіру үшін нақты ережелерді қамтымайды. Сондай-ақ, органикалық деп жіктеуге болатын өнімдердің толық тізімінің болмауы байқалады, бұл өнімді сертификаттауды және оны өндіруге және сатуға байланысты процестерге айқындық енгізуді қиындатады. «Органикалық өнім өндірісі және айналымы туралы» ҚР жаңа Заңы да органикалық өндіріс үшін рұқсат етілген құралдар тізбесіне өзгерістер енгізді, бұл сертификаттау процесін қиындатады және ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігінің нормативтік актілерін үнемі жаңартып отыруды талап етеді.

ҚР СТ 3942-2023 «Органикалық өнім. Органикалық өнімнің өндірісі мен айналымы» бұл стандарт негізінен ЕО 2018/848 регламенті негізінде әзірленгенін көрсетті. Алайда, Еуропалық Комиссияның ЕО-да атқаратын функциялары жоқ, өйткені Қазақстанда бұл функциялар уәкілетті органдарға жүктелген. Осыған қарамастан, ҚР СТ 3942 органикалық өндірісті реттеудегі маңызды қадам болып табылады және болашақта негізгі құжат бола алады. Алайда, басқа стандарттар сияқты, бұл құжаттың тұжырымдамалық аппараты ҚР заңнамасына толық сәйкес келмейді.

ГОСТ 33980-2016 «Органикалық өндіріс өнімдері. Өндіру, қайта өңдеу, таңбалау және өткізу ережелері» IFOAM жанындағы COROS халықаралық ұйымымен келісуден өтті және КО/ЕАЭО шеңберінде органикалық өндіріс үшін негізгі нормативтік актіге айналуға әлеуеті бар. Алайда, бұл стандарт өте қолайлы емес, өйткені оның кейбір маңызды кемшіліктері бар, мысалы, шараптағы күкірт диоксидінің жоғары рұқсат етілген мөлшері, бұл басқа халықаралық және еуропалық құжаттарға қарағанда 2 есе жоғары. Сонымен қатар, ГОСТ 33980 тұқым тізілімін жүргізу, өнімді есепке алу және қадағалау сияқты органикалық өндірістің тиімді жұмыс істеуі үшін маңызды инфрақұрылымдық элементтерді қамтымайды. Бұл оны Қазақстанда және ЕАЭО-ның басқа елдерінде пайдалануды шектейді. ГОСТ 33980 ҚР Ұлттық стандарты ретінде енгізу қолданыстағы стандарттардың қайталануына әкелмеуі мүмкін, өйткені бұл стандарт Алиментариус кодексі комиссиясының басшылық ережелері сияқты халықаралық нормативтік құжаттардың қағидаттарына негізделген, ол ҚР СТ 3111-2023 стандартында да көрсетілген. Қазақстан деңгейінде ГОСТ 33980 енгізу стандарттарды үйлестіруге және органикалық өндірісті дамыту үшін нормативтік базаны жақсартуға ықпал етуі мүмкін.

1 және 2-кестелерде келтірілген талдау қолданыстағы 4 ұлттық стандарттың барлығы өзектендіруді қажет ететіндігін көрсетеді. Бұл факт органикалық өнім өндірісі мен айналымы саласындағы ағымдағы нормалар мен талаптарды қайта қарау және пысықтау қажеттілігін көрсетеді. Стандарттар мониторингі сонымен қатар саланы қажетті нормативтік актілермен қамтамасыз етуде елеулі мәселелерді анықтады, бұл ұлттық стандарттарда органикалық өнім өндірісі мен айналымын ұйымдастыруға және реттеуге қатысты негізгі аспектілердің болмауына байланысты. Атап айтқанда, стандарттар бірнеше маңызды элементтерді қамтымайды, соның ішінде:

- жануарларды ұстауға арналған алаң - қолданыстағы стандарттарда органикалық мал шаруашылығында жануарларды ұстауға арналған ең төменгі алаңдарды реттейтін нақты нормалар мен талаптар жоқ. Бұл маңызды аспект, өйткені органикалық өндіріс адамгершілік пен экологиялық тұрақтылық принциптерін сақтау үшін жануарларды ұстау жағдайларына қатаң талаптарды білдіреді;

- жануарларға арналған ғимараттар мен алаңдарға қойылатын техникалық талаптар – жануарларды ұстауға арналған ғимараттар мен ашық алаңдар үшін нақты техникалық сипаттамалар белгіленбеген. Бұған желдету, жарықтандыру, таза суға қол жеткізу және жануарлардың әл-ауқатын қамтамасыз ету үшін қажет басқа жағдайлар сияқты опциялар кіреді;

- жабайы шикізатты дайындау және айналымы – стандарттарда жабайы шикізаттан органикалық өнімді жинау, дайындау және одан әрі айналымын реттейтін талаптар жоқ. Бұл органикалық өндірістің маңызды бөлігі, өйткені жабайы шикізат органикалық өндірісте жиі қолданылады, бірақ оны өңдеу және сату қатаң бақылауды қажет етеді;

- органикалық өндіріс операторлары үшін есеп жүргізу - нормативтік актілерде органикалық өндіріспен айналысатын операторлар үшін есеп пен есептілікті жүргізуге нақты талаптар жоқ. Бұл өндірістің барлық кезеңдерінде стандарттардың сақталуын бақылауды және қадағалауды қиындатады;

- қазақстандық органикалық өнімін өндіруге және оның айналымына қойылатын ерекше талаптар - стандарттарда Ұлттық органикалық өндіріс үшін нақты талаптар көзделмеген, бұл Қазақстанда осы секторды қолдау мен дамытуды қиындатады. Мұндай талаптарды қосу жергілікті өндірушілердің өсуіне және нығаюына ықпал етуі мүмкін;

- органикалық өндіріске көшу кезіндегі өтпелі талаптар – органикалық өндіріске ауысқысы келетін өндірушілер үшін өтпелі кезеңге қатысты нақты ережелер мен ұсыныстар жоқ. Бұл көптеген өндірушілерді ауысу және сертификаттау туралы нақты нұсқауларсыз қалдырады;

- рұқсат етілген құралдар тізімін пайдалануға рұқсат алу – стандарттарда органикалық өндірісте белгілі бір құралдарды, оның ішінде Еуропалық Комиссия бекіткен қаражатты қолдануға рұқсат алу процесі бойынша нұсқаулар жоқ. Бұл процесс органикалық өндіріс саласындағы халықаралық стандарттардың сақталуын қамтамасыз ету үшін өте маңызды.

Бұдан басқа, органикалық өндіріс саласындағы барлық төрт ұлттық стандарт 2023 жылғы желтоқсанда бекітілгенін, ал «Органикалық өнім өндірісі және айналымы туралы» ҚР Заңы 2024 жылғы 10 маусымда ғана қабылданғанын атап өткен жөн. Бұл факт стандарттардың ережелері

мен нормалары мен жаңа заң талаптары арасындағы айтарлықтай сәйкессіздіктерге әкеледі, бұл органикалық өндірісті реттеудің кейбір салаларында құқықтық белгісіздік тудырады.

Сондай-ақ, барлық төрт стандарт 2024 жылдың 1 шілдесінен бастап күшіне енгенімен, олар әлі толық практикалық сынақтан өтпегенін атап өткен жөн. Бұл қазіргі уақытта олардың тиімділігі мен Қазақстандағы органикалық өндірістің нақты жағдайларына сәйкестігін бағалау мүмкін еместігін білдіреді. Осыған байланысты, 2025 жылға арналған нормативтік құқықтық жүйе шеңберінде оларды өзектендіру жоспарланбайды, өйткені осы стандарттарды практикалық қолдану нәтижелеріне қосымша талдау қажет болады.

Осыған қарамастан, жақын арада қолданыстағы стандарттарды өзектендіру бойынша жоспарлардың жоқтығына қарамастан, органикалық өнімдер өндірісі мен айналымы саласында жаңа стандарттарды әзірлеу қажеттілігі сақталуда. Атап айтқанда, ЕО 2018/848 регламентінің қайталама заңнамасына негізделетін төрт жаңа стандартты әзірлеу жоспарлануда [16]. Сондай-ақ, халықаралық аренада өнімнің танымалдығы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыруға мүмкіндік беретін қазақ органикалық өнімдерінің ұлттық брендін қалыптастыру үшін бір стандарт құру көзделіп отыр. Тағы бір маңызды бағыт КО/ЕАЭО шеңберінде органикалық өнімдердің бірыңғай нарығын құру үшін стандарт әзірлеу болады, бұл ережелерді үйлестіруге және одаққа мүше мемлекеттер арасындағы сауданы жеңілдетуге мүмкіндік береді.

Органикалық өнімнің өндірісі мен айналымын стандарттау саласында жүргізілген мониторинг қорытындысы бойынша осы саланы неғұрлым толық және тиімді реттеу үшін қажетті 6 жаңа нормативтік құжатты әзірлеу туралы ұсыныс ұсынылды. Бұл құжаттар органикалық өнімдерді өндіру, өңдеу және өткізу процестерін бақылауды жақсартуға ықпал етеді, сондай-ақ отандық өндірушілерді қолдауды қамтамасыз етеді. Ұсынылатын құжаттар қатарында:

1. ҚР СТ «Органикалық өнім. Жабайы шикізаттан органикалық өнімдерді жинау, дайындау және айналымы». Бұл стандарт органикалық өндірістің маңызды бөлігі болып табылатын жабайы өсімдіктерден алынатын органикалық өнімдерді жинау мен жинаудың нақты талаптары мен нормаларын белгілеу үшін қажет.

2. ҚР СТ «Органикалық өнім. Органикалық өндіріс операторлары үшін есеп жүргізуге қойылатын талаптар». Бұл құжатты әзірлеу органикалық өнім өндірісінің барлық кезеңдерін есепке алу процесін жүйелеуге және барлық операторлардың белгіленген стандарттар мен принциптерді ұстануын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

3. ҚР СТ «Органикалық өнім. Органикалық өнімді өндіруде қолданылатын рұқсат етілген құралдардың тізімі. Еуропалық комиссиядан оларды пайдалануға рұқсат алу бойынша ұсыныстар». Бұл стандарт органикалық өндіріс процесінде пайдалануға рұқсат етілген құралдардың тізімін белгілеу үшін, сондай-ақ халықаралық талаптарға сәйкестікті қамтамасыз ететін Еуропалық комиссиядан оларды қолдануға рұқсат алу бойынша ұсыныстар беру үшін маңызды.

4. ҚР СТ «Органикалық өнім. Қазақтың ұлттық органикалық өнімі. Өндіріс пен айналымға қойылатын арнайы талаптар». Бұл стандарт қазақстандық органикалық өнім үшін нақты талаптарды әзірлеуге бағытталған, бұл ұлттық өндірушілерді қолдауға және Қазақстанда органикалық ауыл шаруашылығын дамытуға мүмкіндік береді.

5. ҚР СТ «Органикалық өнім. Өтпелі кезең. Қосымша талаптар». Бұл стандартты әзірлеу органикалық өндіріске көшу кезінде өтпелі кезеңді реттеу үшін, сондай-ақ жаңа өндірушілерге Органикалық ауыл шаруашылығы жүйесіне сәтті кіруге көмектесетін қосымша талаптарды белгілеу үшін қажет.

6. ҚР СТ «Органикалық өнім. Жануарларды ұстауға арналған алаңның нормалары, ғимараттар мен жануарларға арналған ашық алаңдардың техникалық талаптары мен сипаттамалары». Бұл стандартты енгізу жануарларды ұстаудың нақты нормаларын белгілеуге, сондай-ақ органикалық мал шаруашылығы саласындағы жоғары стандарттардың сақталуына кепілдік беретін құрылыстар мен алаңдар үшін техникалық талаптар мен сипаттамаларды жасауға бағытталған.

Ұсынылған стандарттардың әрқайсысы үшін түсіндірме жазбалар әзірленді, онда оларды әзірлеудің қажеттілігі мен орындылығы егжей-тегжейлі негізделген. Түсіндірме жазбаларда даму мақсаттары мен міндеттері, күтілетін нәтижелер және басқа елдерде қолданылатын ұқсас құжаттардың мысалдары сияқты маңызды ақпарат бар.

2025 жылға органикалық өнім саласындағы 6 жаңа құжатты әзірлеу үшін Ұлттық стандарттау жоспарына енгізуге ұсыныстар-өтінімдер дайындалды. Жобаның ғылыми жетекшісі және ТК 100 төрағасы Б. Булашев келесі негізгі тармақтарды қамтитын егжей-тегжейлі түсіндірме жазбалар дайындады:

- ұсынылған стандарттарды әзірлеудің қажеттілігі мен орындылығы, сондай-ақ ұқсас құжаттардың болуына қарамастан, Қазақстанда органикалық өнімнің өндірісі мен айналымын ұйымдастыру үшін нормативтік базаны жақсартудағы олардың рөлі;
- осы құжаттарды әзірлеуге қызығушылық танытатын және стандарттау процесіне белсенді қатысатын ұйымдардың атауы;
- стандарттау объектісі туралы ақпарат, оның сипаттамалары мен негізгі талаптары;
- жаңа стандарттарды әзірлеуге негізделетін негізгі нормативтік базаға шолу, сондай-ақ бастапқы дереккөзге сілтемелер;
- осы құжаттарды жасауға дайындық шеңберінде жүргізілген ғылыми зерттеулер мен тәжірибелік-конструкторлық жұмыстардың нәтижелері, сондай-ақ осы зерттеулер негізінде алынған қорытындылар;
- жаңа ұсыныстармен қайшы келуі мүмкін қолданыстағы стандарттарды қайта қарау немесе жою қажеттілігі туралы ақпарат.

2025 жылға арналған ұлттық стандарттау жоспарына ұсыныстар-өтінімдер туралы толығырақ ақпарат алу үшін, сондай-ақ түсіндірме жазбалармен танысу үшін келесі сілтеме бойынша өтуге болады: <https://ksm.kz/activities/sp/plan/>.

Қорытынды

Қазіргі уақытта Қазақстанда органикалық өнімдерді стандарттау жүйесі бірқатар маңызды мәселелерге тап болып отыр. 2023 жылы 5 негізгі стандарт қабылданғанына қарамастан, олар 2024 жылы жаңа заңның күшіне енуіне байланысты өзектілігін жоғалтты. Мониторинг барлық ұлттық стандарттарды өзектендіру қажеттілігін көрсетті, өйткені қолданыстағы нормативтік база Қазақстандағы органикалық өнім өндірісі мен айналымының негізгі аспектілерін толық қамтымайды. Отандық өндірушілердің өзекті халықаралық талаптары мен қажеттіліктеріне сәйкес жекелеген стандарттарды жаңарту талап етіледі. Органикалық өнімнің сәйкестігін сертификаттау және растау үшін институционалдық базаны күшейту маңызды. Органикалық өндіріс пен өнім айналымы мәселелерін реттейтін нормативтік-құқықтық базаны кеңейту, сондай-ақ ұлттық стандарттарды халықаралық нормаларға сәйкес келтіру қажет. Органикалық өнім нарығының субъектілері үшін негізгі құжаттарға еркін қол жеткізуді қамтамасыз ете отырып, стандарттардың қолжетімділігін арттыру қажет. Осылайша, мониторинг органикалық өнімдерді стандарттаудың ұлттық жүйесінің қазіргі жағдайын анықтап қана қоймай, оның тиімділігін арттыруға және халықаралық талаптарға сәйкес келуге бағытталған ұсыныстарды тұжырымдауға мүмкіндік берді.

Анықталған кемшіліктерді еңсеру үшін нормативтік олқылықтарды жабуға және органикалық ауыл шаруашылығы саласында кешенді реттеуді қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін алты жаңа ұлттық стандартты әзірлеу ұсынылады. Бұл бастамаларды 2025 жылға арналған ұлттық стандарттау жоспарына енгізу саланың орнықты дамуы үшін негіз жасайды, Қазақстандық органикалық өнімнің ішкі және сыртқы нарықтардағы бәсекеге қабілеттілігін арттырады және оның экспорттық әлеуетінің өсуіне ықпал ететін болады.

Авторлардың қосқан үлесі

БК: зерттеу міндетінің тұжырымдамасы мен тұжырымы, АА: нормативтік құжаттарды жинау және талдау, сондай-ақ салыстырмалы-құқықтық талдау, АА: зерттеудің әдіснамалық бөлігі және нәтижелерді түсіндіру. Мақала мәтінін жазуды, редакциялауды және қорытындыны ресімдеуді барлық авторлар бірлесіп жүзеге асырады. Барлық авторлар қолжазбаның соңғы нұсқасын оқып, мақұлдады.

Қаржыландыру туралы ақпарат

Жұмыс 2024-2026 жылдарға арналған BR22885418 «Қазақстан Республикасында ауыл шаруашылығы өнімінің органикалық өндірісін технологиялық дамытуды ғылыми қамтамасыз

ету» ғылыми-техникалық бағдарламасының бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру шеңберінде қаржылық қолдаумен орындалды.

Әдебиеттер тізімі

- 1 *Research Institute of Organic Agriculture FiBL*. (2025). Global organic area nears 99 million hectares – organic market back on track. FIBL. https://www.fibl.org/en/info-centre/news/organic-market-back-on-track?utm_source=chatgpt.com
- 2 *IFOAM*. (2025). *Global Organic Continues to Grow* https://ifoam.bio/news/global-organic-area-continues-grow-2025?utm_source=chatgpt.com.
- 3 Belyakova, ZYu, Makeeva, IA, Stratonova, NV, (2019). Interdisciplinary approach to the labelling of organic production food. *Food systems*, 2(2), 7-12. DOI: 10.21323/2618-9771-2019-2-2-7-12.
- 4 Willer, H., (2017). *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging trend 2017*. Switzerland: Research Institute of Organic Agriculture, 340.
- 5 Савинкина, ВА. (2018). Системы сертификации органической продукции: международный обзор. *Контроль качества продукции*, 10, 24–27.
- 6 Закон Республики Казахстан от 10 июня 2024 года № 89-VIII ЗРК «О производстве и обороте органической продукции». Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан Әділет. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2400000089>
- 7 Союз органического земледелия. (2021). *Органическое сельское хозяйство – зачем оно нужно и чем отличается*. <https://soz.bio/organicheskoe-selskoe-khozyaystvo-za/>.
- 8 Союз органического земледелия. (2022). *Методические рекомендации по сбыту органической продукции для сельхозпроизводителей*. <https://soz.bio/metodicheskie-rekomendacii-po-sbytu-o/>.
- 9 Закон Республики Казахстан от 5 октября 2018 г. №183-VI ЗРК. «О стандартизации» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 17.07.2024 г.). Информационная система параграф. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38448599&show_di=1
- 10 Национальный стандарт Республики Казахстан СТ РК 1.62-2019 «Порядок проведения мониторинга в сфере стандартизации». (2019).
- 11 СТ РК 3455-2019 «Производство органической продукции. Термины и определения». (2019).
- 12 СТ РК 3110-2023 «Оценка соответствия. Требования к органам по подтверждению соответствия производства органической продукции». (2023).
- 13 СТ РК 3111-2023 «Продукция органическая. Требования к процессу производства, переработке, маркировке и реализации». (2023).
- 14 СТ РК 3942-2023 «Продукция органическая. Производство и оборот органической продукции». (2023).
- 15 Межгосударственный стандарт ГОСТ 33980-2016 «Продукция органического производства. Правила производства, переработки, маркировки и реализации». (2016).
- 16 «Об органическом производстве и о маркировке органических продуктов, а также об отмене Регламента (ЕС) 834/2007 Совета ЕС». *Регламент (ЕС) 2018/848 Европейского Парламента и Совета Европейского Союза от 30 мая 2018 года*.

References

- 1 *Research Institute of Organic Agriculture FiBL*. (2025). Global organic area nears 99 million hectares – organic market back on track. FIBL. https://www.fibl.org/en/info-centre/news/organic-market-back-on-track?utm_source=chatgpt.com
- 2 *IFOAM*. (2025). *Global Organic Continues to Grow*. https://ifoam.bio/news/global-organic-area-continues-grow-2025?utm_source=chatgpt.com.
- 3 Belyakova, ZYu, Makeeva, IA, Stratonova, NV, (2019). Interdisciplinary approach to the labelling of organic production food. *Food systems*, 2(2), 7-12. DOI: 10.21323/2618-9771-2019-2-2-7-12.
- 4 Willer, H., (2017). *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging trend 2017*. Switzerland: Research Institute of Organic Agriculture, 340.

5 Savinkina, V.A. (2018). Sistemy sertifikacii organicheskoy produkcii: mezhdunarodnyj obzor. *Kontrol' kachestva produkcii*, 10, 24-27. [in Russ].

6 *Zakon Respubliki Kazahstan ot 10 iyunya 2024 goda № 89-VIII ZRK «O proizvodstve i oborote organicheskoy produkcii»*. Informacionno-pravovaya sistema normativnyh pravovyh aktov Respubliki Kazahstan Adilet. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2400000089> [in Russ].

7 *Soyuz organicheskogo zemledeliya. (2021). Organicheskoe sel'skoe hozyajstvo – zachem ono nuzhno i chem otlichaetsya*. <https://soz.bio/organicheskoe-selskoe-khozyajstvo-za/>. [in Russ].

8 *Soyuz organicheskogo zemledeliya. (2022). Metodicheskie rekomendacii po sbytu organicheskoy produkcii dlya sel'hozproizvoditelej*. <https://soz.bio/metodicheskie-rekomendacii-po-sbytu-o/>. [in Russ].

9 *Zakon Respubliki Kazahstan ot 5 oktyabrya 2018 g. №183-VI ZRK. «O standartizacii» (s izmeneniyami i dopolneniyami po sostoyaniyu na 17.07.2024 g.)*. Informacionnaya sistema paragraf. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38448599&show_di=1. [in Russ].

10 Nacional'nyi standart Respubliki Kazahstan ST RK 1.62-2019 «Poryadok provedeniya monitoringa v sfere standartizacii». (2019). [in Russ].

11 ST RK 3455-2023 «Proizvodstvo organicheskoy produkcii. Terminy i opredeleniya». (2023). [in Russ].

12 ST RK 3110-2023 «Ocenka sootvetstviya. Trebovaniya k organam po podtverzhdeniyu sootvetstviya proizvodstva organicheskoy produkcii». (2023). [in Russ].

13 ST RK 3111-2023 «Produkcija organicheskaya. Trebovaniya k processu proizvodstva, pererabotke, markirovke i realizacii». (2023). [in Russ].

14 ST RK 3942-2023 «Produkcija organicheskaya. Proizvodstvo i oborot organicheskoy produkcii» [in Russ].

15 Mezhgosudarstvennyi standart GOST 33980-2016 «Produkcija organicheskogo proizvodstva. Pravila proizvodstva, pererabotki, markirovki i realizacii». (2016). [in Russ].

16 «Ob organicheskom proizvodstve i o markirovke organicheskikh produktov, a takzhe ob otmene Reglamenta (ES) 834/2007 Soveta ES» *Reglament (ES) 2018/848 Evropeiskogo Parlamenta i Soveta Evropeiskogo Soyuzha ot 30 maya 2018 goda*. [in Russ].

Анализ научно-технического уровня стандартов в области производства и оборота органической продукции

Булашев Б.К., Ибжанова А.А., Муратов А.А.

Аннотация

Предпосылки и цель. В статье представлен всесторонний анализ научно-технического уровня национальных стандартов Республики Казахстан и межгосударственного стандарта, регулирующих процессы производства, сертификации и оборота органической продукции. Особое внимание уделено вопросам терминологической точности и соответствия используемых понятий действующему законодательству Республики Казахстан, включая законы, подзаконные акты и технические регламенты. Произведена детальная проверка корректности ссылок на нормативно-правовые документы, их актуальности и юридической обоснованности. Также исследована степень гармонизации национальных и межгосударственных стандартов с международными и региональными нормами.

Материалы и методы. В качестве материалов исследования использованы действующие национальные стандарты Республики Казахстан, межгосударственные стандарты (ГОСТ), международные и региональные нормативные документы в области органического производства. Анализ проводился на основе сравнительно-правового и структурно-содержательного подходов. Применялись методы нормативно-правового анализа, экспертной оценки терминологии, логико-

семантического сопоставления и анализа соответствия требованиям международным систем стандартизации и сертификации.

Результаты. В результате проведённого анализа были выявлены терминологические и содержательные несоответствия, устаревшие ссылки на отменённые нормативные акты, а также недостаточная согласованность с международными стандартами. Авторами предложены конкретные рекомендации по актуализации стандартов, направленные на повышение их релевантности, улучшение нормативной совместимости и обеспечение устойчивого развития органического сектора в Республике Казахстан.

Заключение. Проведённое исследование позволило выявить ряд несоответствий и недостатков в существующих стандартах, включая устаревшие формулировки, недочёты в ссылочной базе и отклонения от международных практик. Это подчёркивает необходимость пересмотра и актуализации нормативной документации в целях приведения её в соответствие с современными требованиями устойчивого развития и международной торговли. Предложенные рекомендации могут служить основой для дальнейшей модернизации системы стандартизации в области органического сельского хозяйства и повышения доверия со стороны как внутренних, так и внешних участников рынка.

Ключевые слова: Органическая продукция; производство; оборот; стандарты; нормативные документы; законодательство.

Analysis of the scientific and technical level of standards in the field of production and circulation of organic products

Berdibek K. Bulashev, Ainur A. Ibzhanova, Askar A. Muratov

Abstract

Background and Aim. This article presents a comprehensive analysis of the scientific and technical level of national standards of the Republic of Kazakhstan and the interstate standard regulating the processes of production, certification and circulation of organic products. Particular attention is paid to issues of terminological accuracy and the compliance of the concepts used with the current legislation of the Republic of Kazakhstan, including laws, by-laws and technical regulations. A detailed assessment was conducted regarding the accuracy of references to regulatory documents, their relevance, applicability and legal validity. The degree of harmonization between national, interstate, international and regional standards was also examined.

Materials and Methods. The study used current national standards of the Republic of Kazakhstan, interstate standards (GOST), international and regional regulatory documents in the field of organic production. The analysis was conducted using comparative legal and structural-content approaches. Methods included normative legal analysis, expert assessment of terminology, logical and semantic comparison, and evaluation of compliance with the requirements of international standardization and certification systems.

Results. The analysis revealed terminological and substantive inconsistencies, outdated references to repealed regulations, and insufficient alignment with international standards. The authors proposed specific recommendations for updating the standards aimed at enhancing their relevance, improving regulatory compatibility and supporting the sustainable development of the organic sector in the Republic of Kazakhstan.

Conclusion. The study identified a number of inconsistencies and shortcomings in the current standards, including outdated terminology, gaps in the reference framework, and deviations from international best practices. These findings highlight the need for a comprehensive revision and modernization of the regulatory documentation to align it with the contemporary requirements of sustainable development and international trade. The proposed recommendations can serve as a foundation for further improvements

to the standardization system in organic agriculture and for strengthening the confidence of both domestic and international market participants.

Keywords: Organic products; production; turnover; standards; regulatory documents; legislation.